

УДК 336.71

Рац Ольга Миколаївна

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

(Харків, Україна)

ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВИХ ФІНАНСІВ

***Анотація.** Стаття присвячена визначенню сучасних тенденцій впровадження інноваційних банківських продуктів вітчизняними банками. Розкрито сутність та зміст поняття «банківська інновація». Розглянуто види інноваційних банківських продуктів. Досліджено особливості інноваційної діяльності банків України. Узагальнено інновації в сфері банківського бізнесу, які пов'язані з використанням нових технологій. Визначено перспективні вітчизняні інноваційні банківські продукти.*

***Ключові слова:** банківська інновація, нова технологія, інноваційний банківський продукт, управління банківськими інноваціями, інноваційна стратегія банку.*

Rats Olga Mikolaivna

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

(Kharkiv, Ukraine)

THE TRENDS OF IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE BANKING PRODUCTS IN A GLOBALIZING OF WORLD FINANCE

Abstract. *The article is devoted to define current trends introduction of innovative banking products domestic banks. The essence and the concept of "banking innovation" were determined. Considered types of innovative banking products. Investigated features of innovation banks in Ukraine. Overviewed innovations in banking business related to new technologies. Perspective domestic innovative banking products were determined.*

Keywords: *The banking innovation, new technology, innovative banking products, management of banking innovation, innovation strategy of the bank.*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток та поширення нових інформаційно-комунікаційних технологій призводить до кардинальних змін в інформаційній сфері на глобальному рівні. Такі зміни суттєво впливають на фінансовий сектор, зокрема на види та процес надання банківських послуг. Глобалізація фінансових ринків суттєво прискорює впровадження інноваційних технологій в фінансовій галузі, які сьогодні призводять до революційних змін в сфері інформаційних банківських технологій.

Протягом останніх років банківська система України функціонує у складних умовах спаду виробництва, високої інфляції та низької платоспроможності населення, що були спричинені політичною нестабільністю та кризовими явищами в економіці. Фінансові результати з початком настання кризи в багатьох банках набули й продовжують набувати негативних значень.

Банківська система України, яка створена відносно недавно і пройшла свій генезис значно швидшими темпами, на відміну від провідних банківських систем розвинених країн [1]. Від фінансової стабільності вітчизняної банківської системи як однієї з провідних ланок фінансової системи, залежить подальший розвиток економіки, можливість виходу на міжнародні ринки та активна участь у глобалізаційних процесах.

Банківська діяльність як одна з самих динамічних фінансових сфер є осередком інноваційних продуктів та результатів інтелектуальної діяльності. В вітчизняних банках, незважаючи на негативний вплив численних факторів

зовнішнього нестабільного середовища, триває процес впровадження інноваційних продуктів [2]. Проте впровадження нових технологій у країнах з перехідною економікою, в тому числі і в Україні, є досить складним процесом, оскільки часто потребує значних вкладень. Зважаючи на це, дослідження тенденцій впровадження інноваційних банківських продуктів в умовах глобалізаційних процесів є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування банківської системи України в умовах становлення нового економічного порядку та розширення міжнародної співпраці неоднозначно оцінюють фахівці та аналітики. Різним аспектам інновацій у фінансовому секторі присвячено праці багатьох вітчизняних теоретиків і практиків, зокрема: О.В. Дзюблюк, М. І. Диба, С. Б. Єгоричева, О. В. Золотарьова, І. В. Краснова, Л.Г. Кльоба, В. В. Коваленко Л. В. Кузнецова [3 – 9] та ін.

Проте, незважаючи на існуючі розробки, вивченням досвіду впровадження банківських інновацій в сучасних умовах функціонування вітчизняних банківських установ приділено недостатньо уваги, що актуалізує подальші дослідження тенденцій нових технологій надання банківських послуг.

Метою статті є визначення та узагальнення основних тенденцій впровадження інноваційних банківських продуктів в умовах глобалізації світових фінансів.

Виклад основного матеріалу. Світові глобалізаційні процеси зумовлюють необхідність активізації банківського сектора як регулятора соціально-економічного розвитку суспільства. Саме банки у власному арсеналі мають важелі впливу на фінансову, інвестиційну, виробничу та багато інших сфер економіки [4].

Результатом глобалізаційних процесів, які активно впливають на всі сфери життєдіяльності суспільства, є інтеграція економіки України до міжнародних фінансових ринків. Глобалізація банківського сектору дає величезні можливості результативним та інноваційним учасникам і водночас загрожує неефективним інститутам та тим, хто опирається змінам.

Для визначення сутності інновації в даному дослідженні доцільно спиратись на Закон України «Про інноваційну діяльність», відповідно до якого, інноваціями є новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [10].

Банківськими інноваціями є результат практичної реалізації нових ідей, знань та стороннього досвіду, що одержав втілення у вигляді нових чи вдосконалених продуктів або послуг, нових чи вдосконалених технологічних процесів та інструментів фінансових ринків, або нових чи вдосконалених організаційно-економічних форм та моделей і стратегій діяльності банку [9].

Деякими дослідниками банківські інновації розглядаються переважно з точки зору впровадження результатів технічного прогресу, інформаційно-комп'ютерних та телекомунікаційних технологій у сферу банківського бізнесу. Проте, на нашу думку, банківські інновації повинні охоплювати всі можливі аспекти інноваційної діяльності кредитно-фінансових інститутів, адже вони мають на меті зміни, що покращують якісну основу відтворення банківських послуг, зокрема, фінансові інновації, структурне вдосконалення.

Не можна не погодитись з науковцем Єгоричевою С.Б. [5], яка поняття «банківські інновації» розглядає в вузькому та широкому значеннях. В першому випадку банківські інновації – це результат впровадження нових або суттєво вдосконалених банківських продуктів і послуг, які відповідають існуючим або потенційним фінансовим потребам клієнтів, власним інтересам банку та вимогам банківського законодавства, надають зацікавленим сторонам додаткові вигоди й є результатами банківського інжинірингу. В широкому розумінні, банківські інновації даний автор характеризує як процес створення додаткової цінності для клієнтів, працівників та власників банку шляхом внесення якісних змін в усі сфери його діяльності – продукти, послуги, процеси, бізнес-моделі та стратегії, що стали результатом практичної реалізації

нових ідей, знань та стороннього досвіду.

Отже, з одного боку, під банківською інновацією слід розуміти реалізований у формі нового банківського продукту (операції або послуги) кінцевий результат інноваційної діяльності банку, а з іншого, потрібно враховувати, що поняття банківської інновації розповсюджується не лише на продукти і послуги банківської установи.

Таким чином, до інноваційної банківської діяльності можна віднести розробку та впровадження нових банківських продуктів та послуг; банківських продуктів та послуг на нових ринкових сегментах; впровадження інноваційних інструментів фінансових ринків; удосконалення та розробку нових технологій обслуговування клієнтів.

Виділяють різні види банківських інноваційних продуктів, які можна класифікувати за різними критеріями [7, 9]:

суб'єкт придбання (інноваційні продукти фізичним, юридичним особам нефінансової сфери; інноваційні продукти юридичним особам фінансової сфери; інноваційні продукти державним органам та органам місцевого самоврядування);

платність (платні і безоплатні інноваційні продукти);

вартісність (дороговартісні та дешеві інноваційні продукти);

дохідність (дохідні – інноваційні продукти, які приносять банку дохід; недохідні – не приносять банку дохід).

В банківському секторі України на теперішній час функціонують близько 90 банків. Це свідчить про те, що вітчизняний банківський ринок достатньо насичений у порівнянні з розвиненими країнами Заходу, що є суттєвим підґрунтям для розвинення та зростання конкуренції. За умов конкурентного ринку вітчизняні банківські установи покликані задовольнити потреби населення країни щодо банківських послуг і створити відповідні умови для стабілізації та підвищення рівня економіки України.

Банківська конкуренція, яка являє собою безперервний і динамічний процес економічного суперництва банків, кредитних інститутів та інших

фінансових організацій, є визначальним стимулом для впровадження інноваційних банківських продуктів для того, щоб отримати відмінні конкурентні переваги, які дозволяють банківській установі забезпечити собі місце на ринку банківських та інших фінансових послуг. Також розробка банківських інновацій має на меті здешевлення і прискорення здійснення банківських операцій, зміну взаємовідносин з клієнтами та знаходження нових, додаткових джерел отримання доходів.

Інноваційний процес у банку, який пов'язаний зі створенням, освоєнням та розповсюдженням інновацій, охоплює всі сторони діяльності банку: від розробки концепції та ідеї до їх практичної реалізації [4]. Розробка банківських інноваційних продуктів має певні особливості. Банк застосувати декілька варіантів: вдосконалити існуючий продукт; розробити цілком новий (невідомий для ринку) продукт; розробити новий для банку, але уже відомий для ринку продукт. Принципово новий продукт може одразу і не принести банку доходів, але сприятиме нарощуванню банківської технології та індустрії, підвищенню позитивного іміджу банку. Найважливіші етапи алгоритму розробки нових банківських інноваційних продуктів: розробка концепції банківського інноваційного продукту; формалізація та опис банківського інноваційного продукту; маркетингові дослідження інноваційності продукту; розробка, погодження та затвердження інноваційного продукту; впровадження інноваційного продукту [7, с. 113].

Управління інноваціями є важливим елементом системи управління банківською діяльністю. Вітчизняна практика ведення банківського свідчить про те, що більшість банків орієнтується на вирішення лише поточних завдань. На відміну від банків України, іноземні фінансові установи мають ефективну структуру управління інноваціями, яка метою якої є реалізація стратегічних рішень з розробки перспективних продуктів та проникненням у нові сфери бізнесу.

Ініціація інноваційних процесів, визначення характеру інноваційної діяльності в довгостроковій перспективі визначаються інноваційною стратегією

банку, яка відображає наміри керівництва використовувати його інноваційні можливості для вдосконалення діяльності та забезпечення динамічної зміни конкурентної позиції відповідно до ситуації на ринку []. До банківських інновацій в межах інноваційної стратегії банку можна віднести нові або удосконалені:

- продукти або послуги;
- технологічні нововведення;
- маркетингові інновації
- методи обслуговування клієнтів;
- організаційно-управлінські інновації тощо.

Інноваційна стратегія залежить, насамперед, від ресурсних можливостей, інтелектуального потенціалу менеджерів та механізму управління банківською установою. Залежно від цих факторів, банки формують індивідуальну інноваційну стратегію та сфери впровадження інновацій з метою формування конкурентних переваг, створення нових потоків доходів, максимізації віддачі від існуючих банківських продуктів.

Аналіз діяльності вітчизняних банківських установ показав, що інновації в сфері банківського бізнесу, які пов'язані з використанням нових технологій, поширюються на такі продукти:

мобільний банкінг – вид дистанційного обслуговування клієнтів, який представляє собою сервіс для власників карткових рахунків, що дозволяє контролювати рух коштів за допомогою мобільного телефону;

Інтернет-банкінг – це система, яка забезпечує дистанційний доступ до банківських продуктів та можливість здійснювати операції з рахунками через Інтернет з комп'ютера або портативного пристрою;

«зона 24» – за допомогою цього продукту, клієнти можуть скористатись перевагами цілодобового доступу до найнеобхідніших банківських послуг. Практично кожна «зона 24» оснащена банкоматом, модулем поповнення готівкою CashIn, телефоном доступу до інформаційної служби.

POS-термінали в торговельних мережах – встановлення терміналів

самообслуговування в мережах торгівлі. Прогнозується, що в майбутньому в оплату за допомогою POS-терміналів будуть прийматись не пластикові картки, а інформація з NFC-чіпів, вбудованих у телефон [6, с. 166];

електронний залишок (послуга «без монет») – зарахування залишку менше однієї гривні на рахунок мобільного телефону клієнта або на електронний ваучер.

Отже, нові технології стали головним поштовхом для розвитку сучасного масового банкінгу. Для клієнтів новим критерієм вибору банківської установи для обслуговування є наявність якісного інтернет та мобільного банкінгу, «зони 24».

Лідером за кількістю інноваційних банківських продуктів на вітчизняному ринку банківських послуг є ПАТ КБ «Приватбанк». Він першим в Україні запропонував своїм клієнтам послуги Інтернет-банкінгу «Privat24» та GSM-банкінгу, а також послуги з продажу через мережу своїх банкоматів та POS-терміналів електронних ваучерів провідних операторів мобільного зв'язку, IP-телефонії та ін. [8, с. 25].

ПАТ «Альфа-Банк» впровадив нову технологію – Alfa-Pay, яка дозволяє використовувати годинник для платежів. Значною конкурентною перевагою ПАТ «Альфа-Банк» є те, що він має один з найбільш якісних та швидких каналів обслуговування фізичних осіб. Також цей банк активно просуває технологію NFC в Україні. Технологія NFC (Near Field Communication) – це технологія ближньої комунікації, заснована на взаємодії магнітних полів спеціалізованих пристроїв для здійснення бездротового обміну файлами [8]. До її технічних можливостей відносять емуляцію платіжних карт, функціонування в режимі зчитування і режимі зв'язку пристроїв. Сьогодні NFC активно підтримується такими відомими компаніями як Google, Microsoft, Nokia, NXP Semiconductors, Philips, Samsung, Sony, що свідчить про перспективність розвитку цієї технології.

Державний банк ПАТ «Ощадбанк» розробив інноваційний продукт – «Віртуальну картку». Вона пропонується клієнтам для самостійного відкриття

та проведення розрахунків одразу після її випуску без звернення до банку. Картка не має фізичного носія та призначена для зручного та безпечного здійснення розрахунків виключно в мережі Інтернет, що є основною метою її впровадження. Клієнт сам встановлює максимальний ліміт грошей на картці та може за бажанням у будь-який момент самостійно заблокувати або закрити картку [11].

Впровадження таких інноваційних продуктів як «Віртуальна картка» можливе лише на основі застосування дистанційного банківського обслуговування (ДБО). Дистанційне банківське обслуговування об'єднує різноманітні електронні фінансові послуги: домашній банкінг (Homebanking), цифровий обмін даних (Electronic Data Interchange), електронний брокераж (Electronic Brokerage), чип-карти, робочі відеоконференції (Desktop Videoconferencing), інтерактивне або цифрове телебачення (DVT-banking), телефонний банкінг (Telefonbanking) та ін. [7].

Система ДБО включає різноманітні фінансові послуги, які відрізняються між собою на основі організації системи взаємодії банку та клієнта. До найбільш поширених систем взаємодії банку та клієнта при здійсненні банківських операцій можна віднести такі: Інтернет-еквайрінг, Інтернет-банкінг, термінали самообслуговування, система «клієнт-банк», war-банкінг, sms-банкінг. Системи ДБО дозволяють банкам значно скорочувати витрати на утримання персоналу, знижувати собівартість банківських послуг та підвищувати якість та оперативність обслуговування.

Банки України активно впроваджують на ринок нові банківські продукти та технології, які раніше не мали аналогів на вітчизняному ринку банківських послуг. Найбільш цікавими та перспективними з них з нашої точки зору є такі:

1. Комбіновані (гібридні) депозити. Вони представляють собою вклад, половина коштів якого розміщується на депозиті, а на другу половину купуються сертифікати інвестиційного фонду. Такий вид депозиту включає в себе інвестицію з невеликим, але гарантованим доходом і низькими ризиками (депозит банку), а також високоприбуткову, але ризикову складову –

найчастіше, акції або сертифікати інвестиційних фондів. Для вкладника гібридний депозит має ряд переваг: можливість одержати більш високу прибутковість, ніж за звичайним депозитом, а також гарантія збереження більшої частини коштів та отримання мінімальної прибутковості, яку не може забезпечити участь в інвестиційному фонді.

2. Поєднання строкових депозитів з відкриттям овердрафту. Овердрафт або звичайний кредит за зниженою відсотковою ставкою може бути використаний клієнтом у випадку термінової потреби у коштах без розірвання договору банківського вкладу. Ведення цих рахунків є взаємовигідним для банків та їх клієнтів, оскільки перші таким чином не порушують стабільність депозитної бази та отримують відсотки за користування кредитом, а другі отримують відсотки за строковим депозитом. Також крім поєднання окремих видів депозитів з наданням кредиту, банки пропонують клієнтам пакет послуг з одночасним відкриття строкового рахунку з авалюванням векселів.

3. Технології кеш-менеджменту. Кеш-менеджмент – це система управління грошовими потоками та залишками на рахунках юридичних осіб з метою їх оптимізації, а також включає заходи щодо розвитку розрахунково-платіжних технологій [6]. Кеш-менеджмент відноситься до сфери обслуговування великих корпоративних клієнтів. У функціональному відношенні послуги кеш-менеджменту можна об'єднати у три модулі: інформаційний, трансакційний, супутні операції. Інформаційний модуль надає клієнту відомості про стан рахунків підрозділів компанії у країні та за кордоном, дебетові та кредитові обороти в розрізі валют, накопичує та певним чином обробляє дані для наступного формування аналітичних звітів. Трансакційний дозволяє проводити розрахункові операції, у тому числі за допомогою систем ДБО. Супутні послуги можуть включати здійснення банком операцій з нарахування та виплати заробітної плати працівникам компанії, обробку чеків та зарахування їхніх сум на рахунок клієнта, аналіз фінансових показників, потреби щодо капіталу тощо [9].

4. P2P (Peer-to-Peer) кредитування. P2P кредитування є фінансовим

інструментом отримання у позику грошових коштів одного суб'єкта від іншого без залучення фінансового посередника. Його особливістю вважають те, що учасники кредитної угоди є рівноправними і не пов'язані між собою іншими господарськими зв'язками [8]. Однак, в якості платформи P2P кредитування може виступати й банк, про що свідчить успішна практика впровадження даної послуги ПАТ КБ «Приватбанк». При цьому банк виступає організатором та оператором сервісу P2P-кредитування, а також надає кредиторам свої компетенції в пошуку позичальників, оцінюванні ризиків і стягненні боргів.

5. Цифровий безконтактний гаманець. В 2017 р. компанія Mastercard та ПАТ КБ «Приватбанк» презентували цифровий безконтактний гаманець на платформі Mastercard Enablement Digital Service (MDES) в Україні [12]. Він дозволяє клієнтам банку швидко та безпечно розраховуватися в торгових точках за допомогою смартфона на POS-терміналах, що підтримують технологію безконтактної оплати Mastercard. Технологія MDES дає можливість перетворити будь-який пристрій з підключенням до Інтернету на платіжний інструмент. Під час відцифрування платіжної картки створюється унікальний токен, використання якого забезпечує максимальний рівень захисту платіжної транзакції. Безконтактно, зокрема за допомогою смартфона, можна розраховуватися у вендингових апаратах, паркоматах, на АЗС; оплатити проїзд у громадському транспорті [6].

Висновки. Таким чином, інноваційний потенціал банків України є досить високим. Вітчизняні банки активно використовують досвід зарубіжних партнерів, чому сприяє попит клієнтів на інноваційні продукти та технології.

Банківські інновації дозволяють створити унікальні для клієнтів продукти, підвищити привабливість та зручність для клієнта послуг банку. Перспективними напрямками впровадження інновацій у банківській сфері є подальший розвиток традиційних послуг на основі застосування ДБО, удосконалення безконтактних платежів, інтернет-банкінгу, поєднання різних видів банківських послуг й ін.

До стримуючих факторів розвитку банківських інновацій вітчизняних

факторів можна віднести недосконалість законодавства щодо захисту інтелектуальної власності, обмеження ресурсів, значні матеріальні витрати, а також несприятливі економічні умови.

Отже, ефективність функціонування банку, фінансова стійкість, надійність та конкурентоспроможність на фінансовому ринку суттєво залежить від рівня впровадження інноваційних банківських продуктів та технологій, які здатні стати поштовхом у подальшому розвитку банківського сектора України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Рац О. М. Дослідження впливу якості кредитного портфелю на ефективність кредитної діяльності банку як складова моніторингу кредитного ризику / О. М. Рац // Технологічний аудит та резерви виробництва. – 2015. – №1/5(21). – С. 41–45.

2. Рац О. М. Організаційні засади кредитного моніторингу позичальників в системі управління кредитними ризиками банку/ О. М. Рац // Науковий вісник Херсонського національного державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – №5. – С. 259 – 264.

3. Дзюблюк О. В. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків [Текст] / О. В. Дзюблюк, О. М. Владимир // Вісник Національного банку України. – 2014. – №5. – С. 26–33.

4. Банківська система України : інституційні зміни та інновації : кол. моноіпр. / [Л. О. Примостка, М. І. Діба, І. В. Краснова та ін.]; за заг. ред. Л. О. Примостки. – К.: КНЕУ, 2015. – 434 с.

5. Єгоричева С. Б. Банківські інновації : навч. посіб. / С. Б. Єгоричева. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.

6. Золотарьова О. В. Інноваційні банківські продукти та специфіка їх впровадження в Україні / О. В. Золотарьова, А. А. Чекал // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – №1. – С. 163–179.

7. Кльоба Л. Г. Оцінювання рівня інноваційності банківських продуктів і послуг / Л. Г. Кльоба // Ефективна економіка. – 2016. – №6. – С. 112–114.

8. Коваленко В. В. Трансформаційні напрями розвитку банківської системи України / В. В. Коваленко // Економічний форум. – 2015. – №2. – С. 28–34.

9. Діяльність банків на кредитному ринку в умовах асиметрії інформації / За ред. Л.В. Кузнєцової: [Монографія]. – Одеса : ОНЕУ, 2015. – 289 с.

10. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40–IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

11. Офіційний сайт ПАТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua>.

12. Офіційний сайт ПАТ КБ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua>.